

Прегледни рад

Миљан Д. МИЉКОВИЋ*

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу

РАЗЛИКЕ У УПОТРЕБИ АНГЛИЦИЗАМА У СВАКОДНЕВНОМ ГОВОРУ КОД ДЕЦЕ ОСНОВНОШКОЛСКОГ УЗРАСТА У ОДНОСУ НА СОЦИОДЕМОГРАФСКЕ ВАРИЈАБЛЕ

Апстракт: Окруженост енглеским језиком наводи нас на помисао да се англицизми срећу у свакодневном језику. Полазећи од тога немивно је да и деца основношколског узраста долазе у додир са англицизмима. Онлајн настава која се спроводила, а услед епидемије вируса Ковид 19, учинила је доступност речи страног порекла, у овом случају из енглеског говорног подручја, још лакшом. Циљ истраживања овог рада је испитати разлике у коришћењу англицизама код ученика основне школе из Косовске Митровице, старости од 9 до 12 година, у односу на социодемографске варијабле (пол, разред и старост ученика, школски успех, образовни ниво родитеља и социоекономски статус породице). Одрађена је онлајн анкета са понуђеним речима српског и енглеског порекла са циљем да се да увид колико се користе стране речи уместо домаћих. У истраживању је добијено да статистички значајна разлика постоји само између ученика чије су мајке различитог образовног нивоа. Остале хипотезе нису потврђене.

Кључне речи: Англицизам, основна школа, социодемографске варијабле, енглески језик.

УВОД

Разлози због којих се усвајају речи страног, енглеског, порекла су бројни. Усвајање енглеског језика је, поред учења у школи, омогућено због свеprisутности у свакодневном животу. Стране речи као што су „мобилни телефон“, „интернет“, „сурф интернетом“ се користе свакодневно, често без знања да су то у ствари речи страног порекла. То је процес у тогу кога постепено долази до увођења речи страног, енглеског, порекла у свакодневни говор одраслих, а посредно и деце основношколског узраста.

* Наставник страног језика, miljan_miljkovic@hotmail.com

Друштвене мреже су додатно олакшале продор речи енглеског порекла у свакодневни говор. Јутјуб, је дуго присутан, представља платформу за видео садржаје свих формата, која се намеће као први пример могућности у процесу усвајања знања, у овом случају страног језика. Иако се још увек не даје довољно простора Јутјубу у процесу наставе у школама, има назнака да ће се то променити, иако за сада се ова веома популарна платформа махом држи ван школа (Кулић, Савковић 2019).

Сам процес позајмљивања настаје у контакту једног језика с другим. Стране речи, које се преузимају из енглеског језика и користе у српском језику, називају се англицизми. Контактна лингвистика се бави проблемом језичког контакта и утицајима које говорници датих језика врше један на другог чини. Ради се о језичкој интеракцији и трансферу лингвистичких особености. Први лингвисти који су запазили и објаснили појаву језичког контакта су Уриел Вајнрајх (Uriel Weinreich, *Languages in Contact*, 1953) и Ајнар Хаубер (Einar Haugen, *The Norwegian Language in America*, 1953). Сара Томасон (Sarah Thomason) сматра да је језички контакт у ствари језичка норма (Thomason 2013).

Англицизми се најчешће дефинишу као позајмљене речи из енглеског језика (borrowings or loanwords). Прћић (2005:154) дефинише англицизме као „однос језика примаоца и даваоца, где је енглески, као језик из ког се реч преузима, језик даваоца, а српски, као језик у коме се реч користи, као језик примаоца“. Како Прћић (2005, према Миљковић 2020) наводи у првој групи англицизама спадају лексичке јединице, а примаран њихов извор је латински, друга група су речи преузете из енглеског језика директно (као на пример хармонизација). Осим ове поделе, Прћић (2019, према Миљковић 2020) дели англицизме и на очигледне англицизме (милкшејк, роминг, хамбургер, бодибилдер, скенер, ДВД), скривене англицизме (*дефиницивноу* значењу сигурно, извесно итд.) и сирове англицизме (*e-mail, attachment, air-bag*)¹.

Англицизме на простору бивше Југославије највише је проучавао Рудолф Филиповић, који је проучавао позајмљенице у хрватско-српском језику. Филиповић каже да је карактеристика англицизма та да се приликом преноса у хрватски (односно српски) језик морају адаптирати према језику у који долази. Још наводи да се под англицизмом подразумева свака реч, која је као предмет или идеја саставни део енглеске цивилизације. Осим што мора бити енглеског порекла, мора се и адаптирати на језик у који долази (Филиповић 1986).

Ако се трага за узроком појаве англицизма у свакодневном говору, мора се напоменути став Џенифер Џенкинс (Jennifer Jenkins), који у књизи *English as a Lingua Franca*² (ELF) (Jenkins 2003) уводи појам *Lingua Franca*, којим

1 Парови речи употребљене као англицизми приликом спровођења истраживања наводи Прћић у својој књизи (Прћић, 2019, према Миљковић 2020).

2 *Lingua franca* је израз који се појавио у 17 веку у подручју Медитерана и означавао је језик, који је у основи имао италијански са доста речи и уопште утицаја италијанског, француског,

дефинише англицизам. Употреба англицизма у говор, сматра Џенкинс (Jenkins 2003), последица је употребе енглеског језика у земљама где енглески језик није матерњи, Даље, ауторка сматра, да и ако се облик који се као англицизам користи, разликује од изворног, не би га требало одбацити као неисправан.

Још један од разлога, за што већу појаву англицизама, јесте и моменат где су аутори у недоумици да ли да пишу на матерњем или енглеском језику. Уколико би аутори, писали на енглеском, а не на матерњем језику, њихово дело било би доступно светској публици (Зечевић 2013: 23).

Посматрајући ранија истраживања употребе англицизма у српском језику можемо констатовати да се њима бавило се неколико домаћих лингвиста (Filipović 1986; Bugarski 1996, 1997, 2002; Klajn 1967; Прћић 2005; Skutnab-Kangas 1981; Vošnjak 2018).

У свом истраживању Бошњак (Vošnjak 2018) се управо бавио испитивањем разлика у употреби англицизма у односу на социодемографске варијабле. Резултати који су у том истраживању добијени говоре да девојчице више разумеју значење англицизма, док остале социодемографске варијабле не детерминишу употребу англицизма.

ПРЕДМЕТ И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА

Основни циљ истраживања је испитати разлике у коришћењу англицизама код ученика основне школе из Косовске Митровице, старости од 9 до 12 година, у односу на социодемографске варијабле (пол, разред и старост ученика, школски успех, образовни ниво родитеља и социоекономски статус породице).

Општи задатак истраживања

Утврдити разлике у коришћењу англицизама код ученика основне школе из Косовске Митровице, старости од 9 до 12 година, у односу на горе наведене социодемографске варијабле.

Специфични задаци истраживања:

- 1) утврдити да ли се коришћење англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици разликује у односу пол ученика;
- 2) утврдити да ли се коришћење англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици разликује у односу на разред који ученици похађају;

џурској, њрчкој језика. То је био ојеративни језик за комуникацију свих ових, који су из разних разлога били ујућени да џујују џодручјем Медитерана, џа самим џим и да комуницирају и остварују конџакџе.

Lingua – лат. језик, џовор; Franca – не зна се џачно џорекло, али се џређијоставља да вуче корене од Франака, који су учесџивовали у крсџаашким рајшовима и као џакви оствали за џамћени у колеџивном сећању Арија.

- 3) утврдити да ли се коришћење англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици разликује у односу на узраст ученика;
- 4) утврдити да ли се коришћење англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици разликује у односу на школски успех ученика;
- 5) утврдити да ли се коришћење англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици разликује у односу на образовни ниво родитеља или старатеља;
- 6) утврдити да ли се коришћење англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици разликује у односу на социоекономски статус породице.

ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

Општа хипотеза истраживања

Постоји статистички значајна разлика у коришћењу англицизама код ученика основне школе из Косовске Митровице, старости од 9 до 12 година, у односу на социодемографске варијабле (разред и старост ученика, образовни ниво родитеља и социоекономски статус породице).

Специфичне хипотезе истраживања:

X1: постоји статистички значајна разлика у коришћењу англицизама, између дечака и девојчица, ученика основне школе у Косовској Митровици;

X2: постоји статистички значајна разлика у коришћењу англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици у односу на разред који ученици похађају;

X3: постоји статистички значајна разлика у коришћењу англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици у односу на узраст ученика;

X4: постоји статистички значајна разлика у коришћењу англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици у односу на школски успех ученика;

X5: постоји статистички значајна разлика у коришћењу англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици у односу на образовни ниво родитеља или старатеља;

X6: постоји статистички значајна разлика у коришћењу англицизама код ученика основне школе у Косовској Митровици разликује у односу на социоекономски статус породице.

Варијабле истраживања

Зависна варијабла:

- употреба речи позајмљених из енглеског језика (англицизама) у свакодневном говору – операционализована кроз скалуконструисану за потребе истраживања раније објављеног у часопису Баштина (Миљковић 2020)

где се испитаник одлучује за ону реч коју свакодневно користи у свом говору (српску или реч која је англицизам).

Независне варијабла:

- пол ученика;
- старост ученика;
- школски успех ученика (просечна оцена на полугодишту);
- образовни ниво родитеља (основна школа; средња школа, виша школа или факултет; магистратура или докторат);
- социоекономски статус породице (месечна примања, у РСД: до 25 000, 25 000-45 000, 40 000 – 65 000; преко 65 000).

ДЕФИНИСАЊЕ УЗОРКА

Узорак истраживања чинило 125 ученика. Узорак су чинили 30 ученика трећег разреда, што представља 24,3% узорка; 42 ученика четвртог разреда, што је 33,6% узорка; и 53 ученика петог разреда, што представља 42,4% узорка. Сви испитаници похађају Основну школу „Бранко Радичевић“ у Косовској Митровици. Најмлађи испитаници имали су 9 година, док су најстарији имали 12 година. У узорку је више било девојчица (77, 61,6%), док су дечаци чинили 38,4% узорка (48). Највећи проценат ученика су ученици са одличним успехом (79,2%, 99), након тога са врло добрим (18,4%, 23). Од укупног броја ученика, један ученик је завршио полугође са добрим успехом (0,9%), двоје санедовољним (1,5%). Ученика са довољним школским успехом на полугођу, није било.

ОПИС ТОКА ИСТРАЖИВАЊА

Опис инструмента

Скала употребљена у представљеном истраживању конструисана је за спровођење ранијег истраживања објављеног у часопису Баштина (Миљковић 2020). Коефицијент поузданости показао је да је скала, којом се испитује коришћење англицизама код ученика, задовољавајуће поузданости (Кромбах алфа коефинцијент $> 0,7$). Скала садржи 10 парова речи (англицизам насупротив српске речи). Задатак ученика је да се определи за једнуреч из представљеног пара, у односу на то да ли свакодневно чешће користи српску или реч позајмљену из енглеског језика. Свакодабрана реч из енглеског језика доноси 1 поен. Одговори на свим питањима се сабирају и више поена на тесту показује да ученик има већу тенденцију да свакодневно употребљава енглеске речи. Истраживање је било спроведено

онлајн, а добијени одговори су након тестирања обрађени у статистичком програму за обраду података (SPSS).

Расподела добијених података на скали, која мери тенденцију употребе речи позајмљених из енглеског језика, се статистички значајно разликује од нормалне расподеле ($p < 0,05$), те су за рачунање разлика, коришћене непараметријске статистичке технике (Мен Витнијев и Крускал Волисов тест).

Инструмент којим су прокупили подаци о општим социодемографским подацима.

ПРИКАЗ РЕЗУЛТАТА

У истраживању, које је спроведена на 125 ученика основне школе из Косовске Митровице, старости од 9 до 12 година, добијено је да се скор на тесту употребе англицизама креће од нуле (не употребљавају англицизме) до девет (врло често употребљавају англицизме у свом говору), где је средња вредност 3,25 (СД = 2,48) – Табела 1.

Резултати у Табели 1 показују да постоје ученици, који у свакодневном изражавању не би користили ниједну од позајмљених енглеских речи из упитника, али постоје и они, који би је искористили 9 од 10 ситуација. Просечно испитаници, који су учествовали у истраживању, каткад користе англицизме (АС = 3,25).

Табела 1. Дескриптивни резултати скова на тесту употребе англицизма

Минималан скор на скали	Максималан скор на скали	Средња вредност	Стандардна девијација
0	9	3,25	2,48

Подаци у Табели 2 показују да не постоји статистички значајна разлика између дечака и девојчица у скору на тесту употребе англицизама (1539,50; $p > 0,05$), те прва истраживачка хипотеза није потврђена.

Табела 2. Приказ разлике у скору на тесту употребе англицизама између дечака и девојчица

	избор англицизма
Мен Витнијев У тест	1539,50
p	0,11

p – статистичка значајност

Спроведена анализа, чији се резултати налазе у Табели 3, показала је да не постоји статистички значајна разлика између ученика различитог разреда

(трећи, четврти и пети), у скору на тесту употребе англицизама (1,26; $p > 0,05$), па ни друга истраживачка хипотеза није потврђена.

Табела 3. Приказ разлике у скору на тесту употребе англицизама између ученика различитог разреда

	избор англицизма
Крускал Волис тест	1,26
p	0,53

p – статистичка значајност

Ученици различитог узраста не постижу статистички значајно различите скорве на тесту употребе англицизма (6,20; $p > 0,05$), што чини и трећу истраживачку хипотезу непотврђеном.- Табела 4.

Табела 4. Приказ разлике у скору на тесту употребе англицизама између ученика различитог узраста

	избор англицизма
Крускал Волис тест	6,20
p	0,10

p – статистичка значајност

Ученици са различитим школским успехом не постижу статистички значајне скорове на тесту употребе англицизма (1,56; $p > 0,05$), што се може видети у Табели 5, па је и четврта истраживачка хипотеза непотврђена.

Табела 5. Приказ разлике у скору на тесту употребе англицизама између ученика са различитим школским успехом

	избор англицизма
Крускал Волис тест	1,56
p	0,67

p – статистичка значајност

Подаци у Табели 6 и Табели 7 откривају да не постоји статистички значајна разлика у скору на тесту употребе англицизма у односу на образовање оца (3,59; $p > 0,05$), док је статистички значајна разлика у односу на образовање мајке добијена (8,77; $p < 0,05$). Као што се уочава у Табели 7, ученици мајки који као највиши ниво образовања имају магистратуру или докторат имају веће скорове у односу на ученике мајки које као највиши ниво образовања имају основну (62,33; $p = 0,01$), средњу (25,96; $p < 0,05$)

или вишу школи или факултет (30,98; $p < 0,05$). Добијени подаци делимично потврђују пету истраживачку хипотезу.

Табела 6. Приказ разлике у скору на тесту употребе англицизама између ученика у односу на образовни ниво родитеља

Образовање оца	избор англицизма
Крускал Волис тест	3,59
p	0,31
Образовање мајке	
Крускал Волис тест	8,77
p	0,03

p – статистичка значајност

Табела 7. Приказ разлике у скору на тесту употребе англицизама између ученика у односу на образовни ниво мајке

Ниво образовања мајке	Просечан ранг	Разлике између образовних нивоа мајки		Тест статистик	p
Основна	28,00	Магистратура или докторат	Основна	62,33	00,01
Средња	64,37		Средња	25,96	00,04
Вишашкола или факултет	59,36		Виша школа или факултет	30,98	00,02
Магистратура или докторат	90,33				

p – статистичка значајност

Ученици Основне школе „Бранко Радичевић“ из Косовске Митровице се статистички значајно не разликују у скору на тесту употребе англицизама у односу на социоекономски статус породице ученика. Хипотеза шест, спроведеног истраживања, није потврђена.

Табела 8. Приказ разлике у скору на тесту употребе англицизама између ученика у односу на социоекономски статус породице

	избор англицизма
Крускал Волис тест	3,97
p	0,27

АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА

Истраживање Светлане Бошњак (Вошњак 2018) које се бавило испитивањем разлика у употреби англицизма у односу на социодемографске варијабле, било је инспирација за спровођење представљеног истраживања. С` тога је само истраживање подразумевало испитивање разлика у коришћењу

англицизама код ученика основне школе из Косовске Митровице, старости од 9 до 12 година, у односу на социодемографске варијабле.

Представљено истраживање, које је спроведено на 125 ученика од трећег до петог разреда основне школе, показало је ученици, који су учествовали у истраживању у просеку каткад користе англицизме ($AC = 3,25$). Добијени подаци, нису нешто што је истраживањем очекивано и разлог може бити средина у којом су упитник попуњавали. Наиме, испитаници су линк са тестом добијали од својих наставница и учитељица, па су водили рачуна о томе да употребљавају речи српског језика. Ова претпоставка се мора проверити у наредним истраживањима.

Као што је већ споменуто, истраживање је спроведено с намером да се утврди да ли и како се ученици који припадају различитим категоријама независне варијабле међусобно разликују у скору на тесту употребе англицизама. Социодемографске карактеристике у односу на које су се разлике рачунале биле су пол, што је проверавано у првој хипотези, разред, узраст и успех, у другој, трећој и четвртој. Пета и шеста хипотезе односиле су се на породичну климу, па су испитивале разлике у односу на образовни статус родитеља и социоекономски статус породице. Све сем пете хипотезе, нису потврђене, док је пета хипотеза делимично потврђена и то у делу који се односио на образовање мајке. Деца мајки која су као највиши ниво образовања навели магистреријум или докторат, имала су већи скор на тесту употребе англицизама. Овакви подаци у супротности су са истраживањем Светлане Бошњак (Bošnjak 2018), а објашњење се може тражити у томе да су и мајке ове деце због сусретања са енглеским речима у свом образовању, почела да их користе и пренела ту навику на дете, као неко на ког су деца у том узрасту највише усмерена.

ЗАКЉУЧАК

Као општи закључак истраживања може се навести то да ученици из истраживања, не употребљавају англицизме, као и то да је употреба англицизама код ученика уједначена када је реч о полу, узрасту, разреду, школском успеху, образовном нивоу оца и социоекономском статусу, док се хетерогеност среће када је образовање мајке у питању.

Посебно охрабрује овај податак, који даље може мотивисати наставнике српског и енглеског језика, да код деце постичу употребу речи српског порекла онда кад за то постоје сасвим оправдани разлози. Наставници поменутих профила су својеврсни чувари нашег језика и традиције.

Спроведено истраживање само је пионир у истраживањима овог феномена, и даје предлог наредним истраживањима која се могу спровести на већем узорку, у условима где деца немају императив да користе речи

српског језика (да не буду усмерена на решавање теста од стране учитеља и наставника), већ у неком „природнијем“ окружењу. Интересантно би било децу посматрати у свакодневним активностима и бележити да ли се у таквој средини користе англицизми.

ЛИТЕРАТУРА

- Зечевић 2013: Снежана Зечевић. „Прошлост, садашњост и будућност енглеског језика као глобалног језика савременог друштва“. file:///C:/Users/Home/Desktop/Bastina%20-%20Leposavic/Bastina-broj-35.pdf.
- Клајн 1967: Клајн Иван „Страна рећ – шта је то?“. *Prilog proučavanju jezika* 7-24 str. Beograd.
- Кулић-Савковић 2019: Кулић Данијела, Савковић Катарина. „Употреба Јутјуба у настави енглеског језика на средњошколском нивоу“. file:///C:/Users/Home/Desktop/Bastina%20-%20Leposavic/BASTINA-49-za-biblioteku.pdf. (2019)
- Миљковић 2020: Миљковић Миљан „Утицај појаве англицизма и енглеских речи у медијима на употребу англицизма у свакодневном говору код ученика школског узраста“ *Часопис Башинина*, октобар 2020. <http://www.iskr.co.rs/wp-content/uploads/2020/11/Bastina-51.pdf> [15.2.2020.]
- Пррђић 2019: Пррђић Твртко. *Енглески у српском*. Треће електронско издање. Филозофски факултет: Нови Сад.
- Пррђић 2005: Пррђић Твртко. *Енглески у српском*. Нови Сад: Змај.
- Вошњак 2018: Вошњак М. Svetlana. *Razumevanje anglicizama učenika osnove škole: komparativna analiza – izvorni i neizvorni govornici srpskog jezika*. Master rad. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Bugarski 2002: Bugarski, Nataša. *Morfološka adaptacija glagola pozajmljenih iz engleskog jezika*. Prilozi proučavanju jezika 33, 58–77.
- Bugarski 1997: Bugarski Nataša. *Jezici*. Beograd: Čigoja štampa.
- Bugarski 1996: Bugarski Nataša. *Strane reči danas: pojam, upotreba, stavovi*. In: O leksičkim pozajmljenicama (J. Plankoš i dr., eds.). Subotica: Gradska biblioteka – Beograd: Institut zasrpski jezik SANU, 17–25.
- Filipović, 1986: Filipović Rudolf. *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb: JAZU- školska knjiga
- Gramley, Pätzold 2004: GramleyStephan, PätzoldKurt-Michael. *A survey of modern English*. Routledge: London.
- Jenkins 2003: Jenkins Jennifer. *World Englishes: A Resource Book for Students*. New York: Routledge
- Skutnab-Kangas 1991: Skutnab-Kangas Tov. *Bilingvizam*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Thomason, 2013: Thomason Sarah. *Contact Explanations in Linguistics*. In: *The Handbook of Language Contact*, ed. by Raymond Hickey. UK: Wiley-Blackwell.
- Haugen, 1953: Haugen Einar. *The Norwegian Language in America*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Weinreich, 1954: Weinreich Uriel. *Language in contact*. Amsterdam: John Benjamins.

Miljan D. MILJKOVIĆ

DIFFERENCES IN THE USE OF ENGLISHISM IN DAILY SPEECH
IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN IN RELATION
TO SOCIODEMOGRAPHIC VARIABLES

SUMMARY

Being surrounded by English language leads us to think that anglicisms are found in everyday language. Inevitably, even children of primary school age come into contact with anglicisms. The online classes that were conducted, and due to the epidemic of the Kovid 19 virus, made the availability of words of foreign origin, in this case from the English-speaking area, even easier. The subject of this paper is to examine the differences in the use of anglicisms among pupils of the primary school in Kosovska Mitrovica, aged 9 to 12 years, in relation to sociodemographic variables (gender, grade and age of students, school success and educational level of parents and socioeconomic status of the family). Online survey was conducted offering words of Serbian and English origin with the aim of giving an insight into how many foreign words are used instead of domestic ones. The research found that a statistically significant difference exists only between pupils whose mothers are of different educational levels. Other hypotheses have not been confirmed.

Keywords: Anglicism, elementary school, sociodemographic variables, English language.